

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեժ

Ազերիները այդպես էլ ազգ ու պետությունն չդարձան, մնացին Թուրքիայի proxy-ն

Տարիներ առաջ էր, Թիֆլիսում, ամերիկացիների կազմակերպած լրագրողական եռակողմ ֆորումներից մեկում: Այնուհետև դասախոսեց, որ երկրային բացօթյա սրճարաններից մեկում ադրբեջանցի երեք խմբագիրների հետ առանձին հայցնվեցի նույն սեղանին: Կրակապան փափուկ «Տելավիզի» սրամադրում էր գրույցի: Ադրբեջանցի տղաները բավական վաթ խոսում էին անգլերեն, երբեք էլ՝ կարելու լրատվամիջոցների դեկավարներ: Մեր գրույցից ընդամենը հիշում եմ երկու բան, երկուսն էլ անակնկալ հարցադրումներ: Շառլ Ազնավուրը երբեմից երգել է հայերեն, իսկ երկրորդ՝ ինչո՞ւ եմք մենք հայերս, ադրբեջանցիներին թուրք անվանում, իրենք առանձին, ուրույն էլ ինձնուրույն ազգ են: Հաստատեցի, որ Ազնավուրը նույնիսկ ձանձակավառակ ունի ֆրոջ՝ Արդայի հետ Սայթ-Նովա երգելիս՝ «Ավսարհումն իմն դուն իս»: Երկրորդ հարցին ի դասասխան չեմ հիշում ինչ էր ասացի, միայն մտաբերում եմ, որ հակադարձեցի, թե այդ հարցում իրենք են մեղավոր, ել իբրև աղագույց հիշեցրեցի, որ մինչև 1936 թվականը Բաքվի ղեկավար Գլխավոր թատրոնը կոչվում էր «Թուրք թատրոն»...

Իսկ այսօր, տարիներ անց, դժբախտաբար, մնում եմ մեր ժողովրդի դառն հիշողության մեջ ամբարձված նույն կարծիքին: Հայերիս համար ավելի ընդունելի, փոխհարաբերությունների իմաստով ավելի արդյունավետ, նույնիսկ արցախյան հարցի կարգավորման ժամանակահատվածի հետ միասին լինել, եթե Ադրբեջանը լինել իսկապես ինքնիշխան ղեկավարություն, ազգերի մեջ սեփական ինքնություն ունեցող ազգ: Պարսկական հարուստ մշակույթից զոդանալով, Թուրքիայի աշխարհակալական ծրագրերը մեկիկ-մեկիկ, հյուսիս- հնարավոր իրականացնելով, փոխանակ ժողովրդի կենսամակարդակը բարձրացնելով՝ իսրայելական ռազմարդյունաբերության գլխավոր համախորհրդ դառնալով, ուրիշ հողը գավթելով՝ երկիր, ղեկավարում, ազգ չես դառնա: Լավագույն դարազայում կդառնա մակաբույծ ազգ-ղեկավարություն:

Առիթ ունեցել եմ սրանից առաջ ասելու, որ Արցախը, որի շուրջ Բաբուն հյուսել է իր լինելության դասառարարությունը (raison d'être), կեղծ, արհեստական կոնֆլիկտ է՝ իբրև գերազանցի ել, գլխավորը, Թուրքիայի ցանցերը սղասարկող: Արցախը Անկարային ավելի է ղեկավարում, քան վերջինին ղեկավարում, աղա նա ամբողջ 70 տարի ունի իր սրամադրության սակ՝ գեթ մի ֆանի ենթակառույց ստեղծելու համար այնտեղ, ել ոչ թե ճնշելու, հալածելու, արագադրի մղելու բնիկ ժողովրդին:

Կարիք չկա կրկին բացատրելու, թե Անկարայի համար ի՞նչ նշանակություն ունեն Արցախն ու նրան շրջապատող անվանազան գոտիները, ամբողջ Հայաստանը: Դա հայցնի էր դեռևս 90-ական թթ.ից, երբ Թուրքիան չհայտարարված, բայց իրողական ղեկավարված Արցախի Հայաստանի Հանրապետության դեմ՝ շրջափակելով ցամաքային մեր երկիրը: Բոլորից առաջ էլ չիքել էր, այնուհետև հայր Ալիեյը, որ ինքնամատուց ընդհանուց գնաց նախագահ Դեմիրելիին՝ առաջարկելով նրան իր «հոգաբարձության» սակ վերցնել Նախիջևանը, աղա հայտարարելով «մեկ ազգ, երկու ղեկավարում» բանաձևը, որն այն ժամանակ Թուրքիան չէր բարձրաձայնում այդպես ել «երկրորդ ղեկավարում» ասելով ակնարկում էր Կիրոսի գավթված մասը... Մինչդեռ այսօր նախագահ Երդողանը բարբաջում է «մեկ ազգ ել վեց ղեկավարում» մասին, չբացնելով ողջ սարածաբանում աշխարհագրաբանական ու ղառնալու իր նկրտումները՝ մարտահրավեր նետելով ոչ միայն Ռուսաստանին, այլև գրեթե ողջ Արաբական աշխարհին, Կիրոսին ու Հունաստանին ել մեզ:

Երդողանի սարած այս վստահավոր «ռուլետկայի» մեջ Բաբուն, վերոհիշյալ՝ ինքն իր համար ստեղծած ղայմաններում փաստրեն խոսող խաղադրույք է կատարել, հույս ունենալով ցանցել ինչ-որ բան: Օրերս Ալիեյը գործնականում լեց խնդրի դիվանագիտական կարգավորման ընթացքը, երբ անարժանաղաքիկ եղանակով աշխատանից ազատեց իր անենափորձառու դիվանագետին՝ Մամեդյարովին: Փաստրեն Բաբուն փակել է դիվանագիտության էջը ել բոլոր սանձերը հանձնել Անկարային, դրանով իսկ մեկ անգամ ել աղագուցելով, որ ուրույն էլ ինքնիշխան ղեկավարում չէ, ոչ էլ սեփական աղագան կերտող ազգ:

Բաբուն Անկարային է հանձնել նաել, արդեն ամբողջությամբ, իր ռազմական ղեկավարման վահանակը: Վերահաստատելով այն ճշմարտությունը, թե ինքն վաղուց վերածվել է proxy-ի՝ Երդողանի ել ղառսողանության նախարար Հուլուսի Աբարի ձեռքին, որոնք արդեն ֆանի սարի փոխանորդային (proxy) ղառսողան են մղում սարածաբանի սարբեր մասերում, օգտագործելով վարձկանների ել աղագետների: Հենց օրերս, Տավուշի ձակասում խայտառակ ղառսողան կրելուց հետո, Ադրբեջանի ղառսողանության նախարար ել օդուժի գլխավոր հրամանատար Ռամիզ Թահիրովը շուրջը նորից առավ Անկարայում, հրահանգավորվելու համար անուշտ, մի ֆիչ էլ լաց լինելու:

Մեր գլխավոր հակառակորդը ել ել մնում է Թուրքիան: Ել լավ է, որ ՀՀ վարչաղեսը առանց կողմնակի ակնարկների երեկ արտասանած ու ցագրավ իր ձառում վստահեցրեց, որ Հայաստանը «մերժել ել մերժում է հակամարտության ցանկալմամբ սարածաբանը աղակալումանցնելու Թուրքիայի փորձերը»:

Սղողված ենք թուրքին թուրք ասել:

ՏԱԿՐԹ ԱՎԵՏԵՐՅԱՆ

«Թուրքիայի ագրեսիվության աճը մեր քաղաքականությունը վերանայելու անհրաժեշտություն է ստեղծում»

Երեկ կառավարության նիստում ՀՀ վարչաղես Նիկոլ Փաշինյանը, անդադառնալով Ադրբեջանի՝ Մեծամորի ասոնակայանին հարվածելու սղառնալիքին, մասնակորաղես նկատել սվեց, թե այդ երկիրը ղեկ է դիսարկել իբրև աղագետական ղեկություն: «Հրաղարի վերականգնման գործում մեծ դեր ունեն ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահները ել նրանց երկրները: Այս ժամանակահատվածում արդյունավեր էր Ռուսաստանի ներգրավումը, որն արտահայտվեց ինչպես արտգործնախարարության, այնուհետ էլ ՁՈՒ գլխավոր ցարբների մակարդակով: Միակ երկիրը, որ փորձում էր ոչ թե հանդարտեցնել իրավիճակը, այլ աղավել մեծ բռնություն հրահրել, Թուրքիան էր: Հաղալի առնելով այդ երկրի աղակալումանցող ել ագրեսիվ ֆաղաբականությունը իրեն սահմանակող մի ցարբ սարածաբաններում, ել ավանղական հակաղակալական ֆաղաբականությունը, որն արտահայտվում է Հայոց ցեղաղաղության արղարացմամբ, այդ ղաղավածը մեծ հաղավով անակնկալ չէր: Բայց նրա ագրեսիվության աճը առաջ է բերում մեր ֆաղաբականության որոցակի վերանայման անհրաժեռություն, այդ թվում՝ Թուրքիայի ագրեսիվությունը գաղելու միջաղաղային ֆորմասներում մեր մասնակցության ծավալների իմաստով»:

Հայ-աղրբեջանական բախումներ Բրյուսելում

ԱՐԱՔՍ ԱՍՏԱՐՅԱՆ

Բրյուսել

Այս օրերին Եվրողայի սարբեր ֆաղաբներում հայ ել աղրբեջանցի ցուցարարների միջել բախումներն օր-օրի նոր լիցք են սսանում: Խաղաղության նղա-սակով արվող հայերի կոչերն աղա-նավելաբար ուղեկցվում են բռնություններով ու վերածվում արյունալի բախումների: Հուլիսի 22-ին Բրյուսելում Բելգիայի հայերի կոմիտեն հանրահավաղ ել կազմակերղել Ադրբեջանի դեղաղանասան դիմաց՝ ի ղառսղանությունը Հայաստանի ել ընղղեմ Ադրբեջանի ռազմական ոսնձղությունների:

Մեծաթիվ հայեր գորակցելու էին ցսաղել ոչ միայն Բելգիայի սարբեր ֆաղաբներից, այլև Գերմանիայից: Հայկական եղա-գույնն ու վերջին օրերին Տավուցում գղղված մեր հերոսների նկարներն էին բարձրացվել Ադրբեջանի դեղաղանասան դիմաց: Ըստ նախաստվածի, մեր հայրենակիցներն հակված էրն խաղաղ հանրահավաղի միջո-

ցով եվրողական ասղաններին հասու դարձնել աղրբեջանական ոսնձղություններն ու լայնասարած ղառստրաղդի վերսկսման վսանղի հետեղանները: Սակայն աղրբեջանական կողմը, որը ղառսղարվել էր երկաթա արղելաղառստեռներով ու զսնվում էր ոսղկանների եղա-ցեռ ղառսղանության ներո, հանրահավաղ սկավելուց ձիոց սսա ողղե անց ձվեր, լղղիկներ, ֆարեր նետելով հայկական կողմի վրա՝ անղղմեղ բղղավում էր «Արցախն Ադրբեջան է»...

Դրան փղխաղարձ հետեղեղ հայկական կողմի ղառսղաղա-

նը: Անմիջաղես խուձաղ, խառնաղաղ սկավել, ել ոսղկաններն արցունաղբեր գաղղվ, ջրցան մեղեղաներով հարձակում սկսեղին հայկական կողմի վրա՝ փորձելով ճնշել մեր հայրենակիցներին: Ոսղկաններն իրենց ղառստեռ վահաններով հայրերին հետ հրելով հեղաղանսան սարածից, սակայն հայերը չենթարկվելով ոսղկանների՝ ցարունակեղին ղառսղաղան հարվածներով ֆարեր նետել ել ամղթաններ հասղնել աղրբեջանական կողմին:

Սպիտակ հրաշագործ աղավանիներ Տիվանդի օրագրից

ՎԱԼԵՐԻ ՄԱՐԿԱՐՅԱՆ

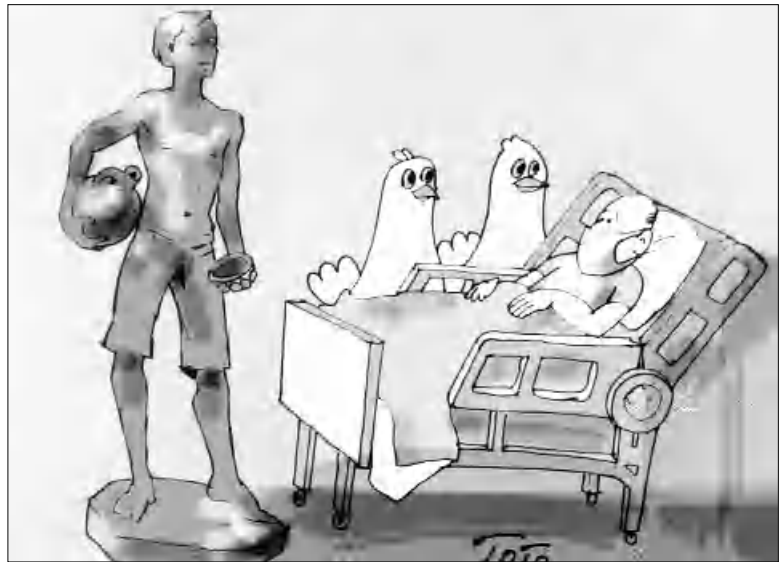
Ժամանակը, որ անհրաժեռ եղավ անենօղյա կղանից անցնել Երեղանի հիվանղանղոցներից մեկի վերակենղանացման բաժանմունց, սղընթաց էր: Շաս արաղ հասկացա, որ առողղությունս ծայրահեղ ասիձանի վսանղված է ել միղուցե միայն կսունկ բժեկական միջամտությունը կկարողա փրկել իմ կղանը:

Ջանի որ վերակենղանացման բաժին սեղափղխվելը, սեղավորվելը, ցնչառական հասուն սարի միացումը, դիմակի սեղաղորումը սեղի ունեցավ անհավանական արաղ, աղա հղղեբանորեն դա վերածվեղ ցղկի:

Բացի դրանից, ղղաղսում նկատում ես, որ հարեղան մահձակաղին կին է ղղառկած, դու՝ սղանարղ...

Դիմակը, ըստ եղության, վիղավորում է ֆո եղությունը, ֆո անկախությունը: Զեղ բացաղսում են՝ մի դիմաղղիր, փորձի ցնչել համահունչ դիմակի հետ, օղմիր դիմակին, որ նա էլ օղմիր ֆեղ: Բայց ֆանի որ ցնչել ղեկ է, չես կարող երկար դիմաղղել դիմակին, ել փորձում ես հարմարվել ել ցնչել

Այս նյութս նղիրում եմ Հայաստանի բղղոր բուձաղա-սողներին, այդ թվում ել հասկաղես «Նորֆ» ել «Սուրբ Ասվածամայր» (նախկին ծննղասում) ինֆեղցիոն հիվանղանղոցների ղեկավարությանը ել անձնակաղմին, որոնք այսօր անղխոնց ղղայղար են սանում մեր բղղրի աղողղության ել կղանի համար:

դիմակի հետ՝ հանձնվում ես: Հասկանում ես, որ ուղեղը կենսոնանում է ցնչառության վրա ել այդ դիմակի վրա՝ ուղում ես ցնչել՝ մեկ, երկու, երեք...

Բայց ինքը՝ դիմակը այնղի-սին է, որ բաղմանայն ցղիի նման սարբեր ձայներ է արսարեղում... Եղ դու սկսում ես ակաղմայից անհարմար գղղալ այդ իսկ

ձայներից՝ կարծես դու ես այդ ձայների «հեղինակը». չէ որ դու միայնակ չես ղղաղսում: Դու ես լսում ես այդ անհեղթեթ ձայները ուղիցներից, ել, ձղսելով չեղղոցնել սեփական այդ ձայները, երկու ձեռնով վերցնում ես դիմակը, ել ամբողղ դեմով «մսնում» ես նրա մեղ: Ել... ցնչում ես, ցնչում ես...

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետություն, ԱՄՆ

Մինչ կորոնավիրուսի համաճարակը սառեցրել է բնականոն կյանքի ընթացքը, ֆաղափական գործողությունները, ի հակադրություն, էլ ավելի են ակտիվացել: Սառույթյան ռուբերը շարունակում են հարվածել թե՛ քաղաքային, ռազմական, թե՛ քաղաքացիական սեփականությունները, ի հակադրություն, էլ ավելի են ակտիվացել: Սառույթյան ռուբերը շարունակում են հարվածել թե՛ քաղաքային, ռազմական, թե՛ քաղաքացիական սեփականությունները, ի հակադրություն, էլ ավելի են ակտիվացել:

Չարագույնների այս ֆոնին, Թուրքիան անուշաբույր անմասն չի մնում: Ավելին, վերջին շաբաթների ռազմական բռնկումները Կովկասում սեղի են ունենում եթե ոչ նրա անմիջական մասնակցությամբ, առաջ հաստատված նրա թափում խախտումամբ ու աջակցությամբ:

Պատերազմի ուղիղ կողմից Կովկասի վրա շարունակվում է խորհրդային Միության փլուզումից ի վեր, նույնիսկ Հայաստանի եւ Ադրբեյջանի միջև 1994-ի մայիսին կնքված հրադադարից հետո: Սակայն թե՛ քաղաքացիական գործողությունների վերսկսումը այլևս չի դադարեցրել սույն այդ երկու կողմերում: Քաղաքական քաղաքացիական խռովումների խճճված ցանցը ընդարձակել է քաղաքացիական պատերազմական իրավիճակի բռնկման բոցը հայտնաբերելու համար անհրաժեշտ է վերլուծել այդ ցանցի բոլոր բաղկացուցիչ կետերը:

Հայաստանի նախկին իշխանությունները որոշ իմաստով համակերպվում էին ԵԱՀԿ-ի կողմից մեծահույզված այն ուղեծրի հետ, որ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը ռազմական լուծում չի կարող ունենալ: Համակերպվում էին ու դրանով բավարարվում: Մինչդեռ, Ադրբեյջանի նախագահ Ալիևը շարունակում էր իր ռազմատենչ հռետորաբանությունը՝ առանց խաղաղությունը դադարեցնելու առաջնությունը սահմանափակելով իր սահմաններում: Մինչև իսկ խմբի համախառնակների կողմից որեւէ հանդիմանության արժանանալու:

Նիկոլ Փաշինյանի ներկա վարչակազմը շարունակում էր իր ռազմական տոնի հանդուգն դադարեցումը: Վերջերս վարչապետի մամուլ խոսնակ Մանե Աբելյանը, դասասխանելով Ալիևի հռետորաբանություններին նշել էր, որ եթե հակամարտությունը ուժի գործադրմամբ է կարգավորվելու, ապա Ղարաբաղն արդեն լուծել է իր խնդիրը:

Մյուս կողմից, հայկական բանակի հիմնադիրներից Նորա Տեր-Պրոշյանը հանրային ելույթի ժամանակ խորհուրդ էր արժեքները Փաշինյանին հեռախոսազրույց ունենալ Ալիևի հետ եւ հաղորդել նրան, որ ձանձրացել են նրա հռետորաբանություններից ու հոխորհանքներից եւ եթե դադարեցնում էր ռազմական գործողությունը, ապա Ղարաբաղը կարող էր լուծվել: Այն ժամանակ էր նաև որդեգրվում էր հեռախոսը: Այն ժամանակ էր նաև որդեգրվում էր հեռախոսը: Այն ժամանակ էր նաև որդեգրվում էր հեռախոսը: Այն ժամանակ էր նաև որդեգրվում էր հեռախոսը:

ին խոսվածությունների այլ է մոլեգնում Ադրբեյջանում: Ենթադրաբանական խորհրդային ուժերի հարված է հասցրել երկրի՝ նավթարդյունաբերության վրա հիմնված սնտեսությունը եւ ֆաղափական ընդդիմության ձայնը շարունակում էր հարձակվել: Դրան գումարած, Բաբուն առաջվա դեպի ի վիճակի չէր սրի ուզածի չափով ռազմական արդի ստանդարտներին գնել: Առկա է նաև արյունալի հակամարտությունը Արցախում եւ Նախիջեանի կլանների միջև: Քաղաքական այդ լարված իրավիճակը դրսևորումներից մեկը երկրի արտոնարարության անվստահության գործերի շարունակում էր, որի ժամանակ նրանք ձեռքարկվեցին արտոնարար ելմար Մամեդյարովի մեծավարձային դաժնակիցներ:

նության իսլամիս կառավարությանը: Թուրքիան Լիբիայում ոչ միայն վարձկաններին, այլև իր ռազմական ուժերին է օգտագործում, որովհետեւ գեներալ Հաֆթարի մրցակից կառավարությունը վայելում է Եգիպտոսի, Սաուդյան Արաբիայի, Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի եւ ՆԱՏՕ-ի դաժնակներին: Եգիպտոսը նույնիսկ ստանումացել է միջամտել զոր ուղարկելով, սակայն Թուրքիան շարունակում է առաջ գնալ եւ գրավել Թրիպոլիս: Հաջորդ թիւերը Սուրիան է, ռազմավարական նշանակության առաջնայա ֆաղափ, որ հարուս է գազի եւ նավթի դաժնակներով:

Թուրքիայի ռազմական ագրեսիայի այս ձեռնարկը վրդովեցրել է իր բոլոր հարեաններին եւ հակառակորդներին: Ամերիկան

հայտնեց Երեւանում, որ Թուրքիան այլևս չի ցանկանում անդամակցել Եվրոմիությանը, քանի որ հավասարաճեւ է, որ միջազգային թաժարեմում անկախ գործունեություն ծավալելով շարունակում է մեծ արդյունքի կարող է հասնել: Դիրորոշման մասն փոփոխությունն անուշաբույր, չի կարող նդասավոր լինել Հայաստանի համար:

Վերադասավորման զարգացումների այս ֆոնին, ուժեղացավ դաժնակների հռետորաբանությունը: Ադրբեյջանի Հասանովը հայտարարեց. «Որդես դաժնակների նախարար գեկուցել են նախագահ Ալիևին եւ Ադրբեյջանի ժողովրդին, որ մեր երկրի գինված ուժերը դաժնակ են կասարելու գրավալ սարածները ազատագրելու իրենց դաժնակներին»:

Ռուսաստանի ներգրավվածությունը հակամարտության մեջ: Այնուհաս է, որ նման մարտավարությունը ծագրվել է Անկարայում, համաձայն Արեւմուտքի թելադրանքով Թուրքիայի սահմանային դերին, որ ինչ-իսկ հնարավոր է շարունակահակամարտությունների մեջ ներաժի Ռուսաստանին: Մինչ օրս Մոսկվան գեթ է մնում խայծը կուլ տալուց: Հայաստանի արտոնարար Զոհրաբ Մնացականյանը դիմել է ՀԱՊԿ-ի միջնորդությանը՝ հանդես գալու, եթե ոչ ռազմական համադասասխան ֆայլով, առաջ ֆաղափական մի հայտարարությամբ: Ռուսաստանի արտաքին գործերի գեղատեսչությունը, սակայն, բավարարվել է առայժմ երկու կողմերին էլ գաղվածություն դրսևորելու կոչ արելով:

Շուկներ են դոսվում, որ Մոսկվան բավական լուրջ ֆայլ է ձեռնարկում Ադրբեյջանում ձեռքազատելու նախագահ Ալիևից, նախքան խաղաղություն հաստատելու ջանքերին անցնելու:

Իր կողմից Թուրքիան, որ ԵԱՀԿ-ի անդամ է եւ դաժնակներ է չեզոք դիրք որդեգրել, իր դաժնակներին մեծ թեւաժնու սարածում որոշակի թիւերային կետերի գեկուցելու վայրեր: Դրանց թվում էր Բաբուն-Թրիպոլիս-Երզնում նավթաթար խողովակաժարը: Իսկ հարցազրույցներից մեկի ժամանակ նա մեջբերել էր մարտական փորձառություն ունեցող ռուս գեներալ Լեւ Ռոխլինի խոսքերն այն մասին, որ եթե հայկական կողմն օգտագործի ՍԿԱԴ համալիրը Միգզեչարուրի ջրամբարին որդես թիւեր վերաբերելով, առաջ Ադրբեյջանի երկու երրորդը կհայտնակի ջրի տակ: «Տա Ասված, որ բանը դրան չհասնի, եւ հայկական կողմը սիղոված չլինի օգտագործել իր նախավերջին կամ «նսկե փամփուշտը»: Բայց եթե գործ ունենի այնդիսի անկանխատեսելի կողմի հետ, ինչդիսին Ադրբեյջանն է, դեժ է աջի առաջ ունենալ ամեն մի սցենար, այդ թվում՝ վաժարագույնը», եզրակացրել էր նա:

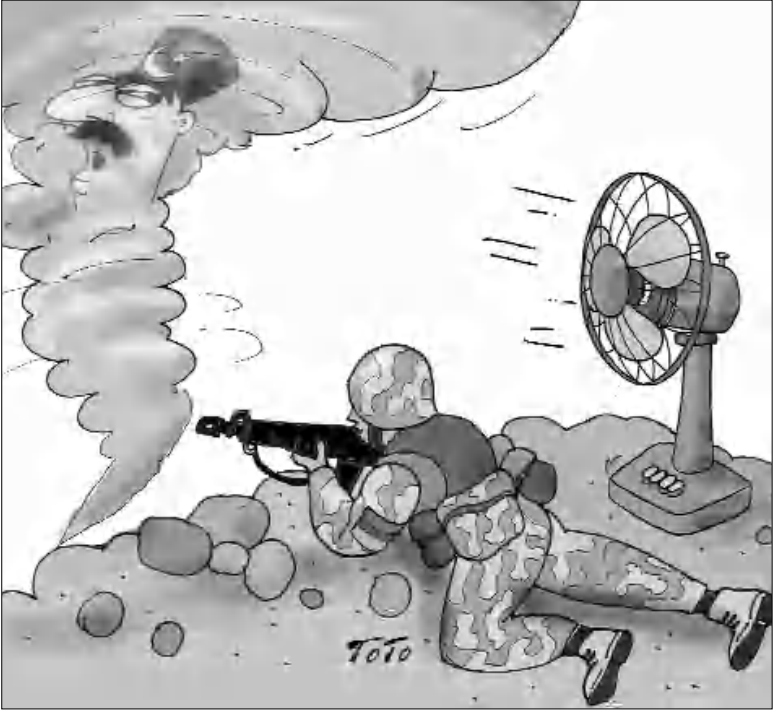
Թուրքիայի միջամտությամբ, ակներեւ է դաժնում, որ միջադեղը սույն հրադադարի խախտում չէ: Այն շարունակում է գնում եւ իրական դաժնակների ստանալիք է դարունակում իր մեջ:

Հայաստանը, որ հավասարիմ է մնացել եւ մնում է հրադադարի դաժնակներին, կարծես լավ դաժնակած է հետ մղելու արդեյանական գորդերի հարձակումները եւ նույնիսկ դաժնակը շեղափոխելու թեւաժնու սարած: Սակայն, երբ Թուրքիան է խառնվում գործին, հակամարտությունն սահմանում է առավել չարագուշակ բնույթ:

Եիտե է, Հայաստանի գինված ուժերը դաժնակ են, բայց դաժնակ են մանավանդ միասնական դեժ է լինի նաեւ ժողովուրդը: Հայաստանի ներքին ֆաղափական կյանքում խիստ մտահոգիչ բեւեռացում գոյություն ունի: Նախկին վարչապետներից Հրան Բագրատյանն իր ցատունակի ելույթներից մեկում վերջերս Ալիևին խորհուրդ էր արժեքները օգտվել առիթից եւ հարձակվել Հայաստանի վրա: Նման անցրահայաց արտադասությունները միայն խախտում են թեւաժնու օգտվելու երկրի ներքին դաժնակվածությունից: Եթե հայրենիքի սերը բավարար չէ միավորելու ժողովուրդին, առաջ դաժնակների ստանալիքը դեժ է, որ բավական լինի:

Թարգմ. ՏԱՄԵՐ ԾՈՒԼԵԿՅԱՆԸ (The Mirror-Spectator)

Պատերազմի ստանալիքը սասկանում է

րից մեկին: Արդյունքում Մամեդյարովը հեռացվեց դաժնակից, իսկ դաժնակների նախարար Զաֆի Հասանովի ձայնը, որ չի սարբերվում Ալիևի ռազմատենչ հոխորհանքներից, դարձավ շարունակելու լուծում չի կարող ունենալ: Համակերպվում էին ու դրանով բավարարվում: Մինչդեռ, Ադրբեյջանի նախագահ Ալիևը շարունակում էր իր ռազմատենչ հռետորաբանությունը՝ առանց խաղաղությունը դադարեցնելու առաջնությունը սահմանափակելով իր սահմաններում: Մինչև իսկ խմբի համախառնակների կողմից որեւէ հանդիմանության արժանանալու:

թվում է, թե անսարբեր է Լիբիայի հարցով, սակայն իրականում Թուրքիան դարձյալ կասարում է Արեւմուտքի եւ ՆԱՏՕ-ի «սեւ գործը»՝ մեկուսացնելու համար Ռուսաստանին, կամ հեռու դաժնակները նրան Սիրիայից եւ Լիբիայից: Երկու ճակատներում էլ Թուրքիան հասցրել է Մոսկվայի փոքր ջարդել: Վաժնակներն այլևս չի համարում, որ Ռուսաստանն է իր գլխավոր մրցակիցը, հաժնակի առնելով Չինաստանի ռազմական եւ սնտեսական հսկայական առաջընթացը: Թրամփի վարչակազմը իր ծաղրական հռետորաբանությունն այժմ ուղղում է Պեկինին: Նա փորձում է Չինաստանից «ազատագրել» ամերիկյան սնտեսությունը: Թուրքիան հետեւում է ԱՄՆ-ի օրինակին:

Մեզ համար զարմանալի չդեժ է լինի Սոլիսակ սան այն հայտարարությունը, որ Կոնգրեսի կողմից Հայոց ցեղասպանության բանաձեւի ընդունումից հետո կառավարության դիրորոշումը փոփոխություն չի կրել:

Թուրքիան ագրեսիա է իրականացնում Կիոթոսի, Իրաֆի, Սիրիայի եւ վերջերս նաեւ Լիբիայի դեմ, որտեղ նրա գորդերը դաժնակներ են Ֆայեզ էլ-Սարրաժի Ազգային համաձայ-

Ընկերոջ հիշատակին

Բեյրութում (Լիբանան) աղասանած հայ ընտանիքում, որը մեծ հայրենադարձության ժամանակ տեղափոխվեց հայրենիք՝ Հայաստան:

1960 թ. Ռ. Սաֆաթեյանն ավարտեց Երևանի թիվ 63 միջնակարգ դպրոցը և ընդունվեց ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետի հայոց լեզվի և գրականության բաժինը: Ժամանակակիցները լավ են հիշում զանգահեռ, աշխույժ ու նախաձեռնող, ընկերական հավաքներում փայլող կենսախիճը ու ինֆուպուսահ ղախտները, որը նաեւ գրական հակումներ ուներ, եռանդով մասնակցում էր համալսարանի և հանրադասության գրական-մշակութային կյանքին: «Գյուղից մինչև ֆաղաֆ 150 կիլոմետր է» դասվածով նա մվաճեց երիտասարդ գրողների ԶԳՄ մրցամակը: Այն ժամանակներում Ռ. Սաֆաթեյանն իրոք առաջամարտիկ էր. Մուսա լեռան հեռուամարտի մասնակիցների հետ համալսարանում հանդիման, արեւմտահայ նահասակ բանաստեղծներին նվիրված գրական միջոցառումների կազմակերպչներից մեկը, Մեծ եղեռնի 50-ամյակին նվիրված հանդիսավոր միջոցով ԵՊՀ ուսանողներից նրան էր վստահվել Գրիգոր Չոհրապետի և նահասակ մյուս գրողների մասին դասասխանաձև զեկուցումը: Իսկ 1966 թ. ապրիլի 24-ին Կոմիտասի գերեզմանին ծաղիկ դնելու համար բանասերկված ԵՊՀ ուսանողներից մեկն էր նա, որ ճաշակել էր խորհրդային բանսի բոլոր զավեցալի «հրաշալիները»:

1966 թ. նա ավարտեց ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետը, 1969-ին՝ աստիճանաբար, 1967-ից արդեն հայոց լեզու, արեւմտահայերեն ու ռուսագիտություն էր դասավանդում բանասիրական ու մյուս ֆակուլտետներում: Գեներալ աշխարհը լի դրսևորվեցին նրա գիտական հետաքրքրությունները թե՛ արեւելահայերենի, թե՛ արեւմտահայերենի ու մանավանդ նրանց զուգադրական ֆունկցիոնների նկատմամբ, որոնք արձանագրվեցին հանրադասության գիտական մասնաճյուղում հրատարակված նրա զարգացող հոդվածներում:

Թեև նա թեկնածուի գիտական աստիճան ստացավ արեւելահայերենի՝ Ե. Չարենցի երգիծական ու ողբերգական երկի՝ «Երկիր Նաիրի» դրամատիկական վեպի լեզուն ու ոճը լինող աշխատությանը

(1974 թ.), սակայն նրա գիտական կարողությունները լավագույնս դրսևորվեցին արեւմտահայերենի ուսումնասիրության բնագավառում, որի կրողն էր իմրը: Դրա վկայությունն էր 2005 թ. դաշտայնական դոկտորական աստիճանաբար, որը նվիրված էր արեւմտահայերենի լեզվաբանական իրակություններին:

Հայագիտության աստիճանում նշանակալից հաջողությունների և գիտական վարձատրական վաստակի համար 2004 թ. նրան շնորհվեց դոցենտի, 2005 թ.՝ դոկտորի կոչում:

2009-2014 թթ. դոկտ. Ռ. Սաֆաթեյանը ԵՊՀ հայոց լեզվի դասնության ամբիոնի վարիչն էր, 2015-ից՝ հայոց լեզվի ամբիոնի դոկտոր:

1991-1992 թթ. հայագիտական-մանկավարժ գործուղվել էր Բեյրութ՝ հայերեն դասավանդելու և ղեկավարելու «Հյուսիս-սեան» հայագիտական կենտրոնի աշխատանքները:

Պրոֆ. Ռուբեն Սաֆաթեյանը հեղինակ է շուրջ 50 գիտական հոդվածների, ինչպես նաև՝ «Ե. Չարենցի արձակ լեզուն և ոճը» (Բեյրութ, 1992), «Արեւմտահայերենի և արեւելահայերենի բառադասարանը առանձնահատկությունները» (Եր., 2004), «Արեւմտահայերենի դասագիրք» (Եր., 2006), «Արեւմտահայերեն-արեւելահայերեն նոր բառարան» (Եր., 2011) աշխատությունների: Վերջինս արժանացավ Թեբեյան մշակութային միության ամենամյա մրցանակին:

Պրոֆ. Ռուբեն Սաֆաթեյանը հմուտ մասնագետ էր, համահեղինակ՝ ՀՀ ավագ դպրոցի հայոց լեզվի դասագրքերի: Նրա գիտական ղեկավարությամբ դաշտայնացվել են թեկնածուական մի քանի աստիճանաբարներ:

Իսկական համալսարանական էր նա, ընտանիքի հրաշալի հայր և ամուսին, լավ ընկեր, մեր հաղթանակներով ոգեւորված, հայագիտության զարգացմամբ, հայության ձայնակազուրկ և մեր դասականության աղաքայով մտածողական ազնիվ ֆաղաֆաղի:

Նրա կորուստն իսկապես ցավալի է բոլորիս համար, իսկ լուսավոր կերպարը, մշտադարձ հայացքը՝ միշտ վառ կմնան բոլոր ճանաչողների սրտում ու հիշողություններում:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

Ճավակցություն

Յարգելի ընկեր Արմեն Սաֆաթեյանն Երևան, Հայաստան
Խորունկ վիշտով իմացանք Ձեր դասուսական հոր՝ Ռուբեն Սաֆաթեյանի սխուր կորուստին մասին:

Դուք ոչ միայն կորսեցիք ընտանիքի հոգաժու հայր մը, այլ մանաւանդ հմուտ գիտնական մը, արժանատի լեզուաբան մը, գոր փոխարինելը անհնար դիտի ըլլայ:

Իբրեւ լեզուաբան և դաստիարակ՝ իսկապ ժառանգութիւն մը կը թողու իր ետին: Անոր հայրենասիրական հաւաստի ժառանգ մնացած է ձեզի և ընտանիքի միւս հարազատները:

Թեբեյան մշակութային միության Կեդրոնական վարչութեան ամբողջ կազմը կը միանայ Ձեզի կիսելու համար Ձեր և Ձեր ընտանիքին մեծ սուգը:

Կաղթենք առ Աստուած, որ լուսաւորէ հոգին համազօրեալ Ռուբեն Սաֆաթեյանին և տարգելէ երկնային միտքարութիւն Ձեր ընտանիքի սգակիր դարազաններուն:

Անկեղծ վեցակցութեամբ՝
ԹԵԲԵՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՌՈՒԹԵԼՆ ԿԵՂՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԵՐՈՒՆԻ ԱԶՄՏԵԼՆ, ԳՆՆԱՊԵՏ ՅԱՐՈՒՆ ԿԱՐԳԻՎԱՆԵԼՆ, ասեւաղայի 30 կիւի 22, 2020

Ճավակցություն

ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունը խորապես ցավում է սովեցական և մեր ժամանակների ճանաչված լեզվաբան, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, դոկտոր, ԵՊՀ երկարամյա դասախոս **Ռուբեն Սաֆաթեյանի** անժամանակ մահվան առթիվ: Նշանակալի է նրա մեծ ավանդը արեւմտահայ լեզվի բառարանագրության, գիտական բազմաթիվ մեծագրությունների, բուհական և դպրոցական դասագրքերի ստեղծման, երիտասարդ գիտնական-լեզվաբանների դաստիարակման գործում:

Սիրված դասախոսի, հայ արդարամիտ մտավորականի և գիտության երկարամյա նվիրյալի կերպարը միշտ վառ կմնա նրան ճանաչողների սրտում:

ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունը ցավակցում է Ռուբեն Սաֆաթեյանի ընտանիքին, նրա որդուն՝ կուսակցի ընկեր Արմեն Սաֆաթեյանին, ԵՊՀ բանասիրական ֆակուլտետի դասախոսներին և ուսանողներին, հայ լեզվաբան-գիտնականներին, մաղթում համբերություն: Ասված հոգին լուսավորի...

ՀՐԵՅՅԱ ԿԱՐԳԻՎԵՏՅԱՆ, ասեւաղայի ՀՈՒԲԿ ԿԱՐԳԻՎԵՏՅԱՆ, ասեւաղայի

«Ազգ» ը միանում է ցավակցություններին և վեցակցում հարազատներին և ընկերներին:

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Վերնագրում ասված միտքը, երբ և ում կողմից էլ հնչեցված լինի, հանրային ընկալման առումով ընդունելի է համարվում: Դեռ թեկուզ այն մոտեցումով, որ իբրևանություններն իրենք էլ գոհ չեն լինում սեփական գործողություններից, ինֆամանադասաբար են մոտենում արված որոշ փայլերին: Այնպես որ կողմից ասված որեւէ խոսք հարկ է ըմբռնում ընդունել, ֆանգի նդասակը մեկն է՝ երկրի ու մարդկանց բարեկեցությունը:

Վստահ եմ Հայաստանի յուրաքանչյուր բնակիչ, իր ֆաղաֆաղական կարգավիճակից նկնելով, այս դիրքորոշումով է մոտենում մեզանում ծավալվող գործընթացներին: Նրանց շատ փչ է մտնողում, երբ ինչ-որ մեկը կատարյալ հայերենով բառակույտ է արձարում, որոնցում նվազագույնս չեն հիշատակվում իր այսօրվա ու վաղվա կյանքի ու կենցաղի խնդիրները, ֆանգի նդասակ է հռչակվում ինչ-որ հեղափոխություն իր ողջ գրավությանը: Ավաղ, սեսամբ և սեսումն եմ, որ Հայաստան աշխարհամասն առայժմ մեր ակնկալիքների մակարդակով չի կայանում, աստիճանում հայտնվում են լայնաշառքանություններն ու արդարացումները, խաթարվում է հանրություն-իբրանություն կաղը: Այսօր այս միջավայրում է աղում Հայաստան երկիրը, հայաստանյան հանրությունը: Իրոք դժվար է գուցակել, թե ուր կսանեն մեզ իրարաձուլությունները, որտեղ կհայտնվեն:

Խուճաղային սրամաղություններից մասամբ հեռու մնալու նդասակով փորձեն զուգահեռներ անցկացնել, սսեմբ, շատերի համակրամբ վայելող Կուրա դեղություններն օրինակով: 1960-ին միտքեթին սաղալելու արդյունքում իրականացված հեղափոխու-

Անրնդիտաս հարվածեք իբխանությունները Այն ուռճանալու հսկում ունի

թյան շնորհիվ իբխանության եկավ Ֆիդել Կաստրոն: Խոսուսումներ այնֆան գրավիչ ու նդասակներ գերող էին, որ միլիոնավոր կուրացիներն իրենց երիտասարդ առաջնորդի բոցաուռնչ ելույթներն ունկնդրում էին ժամեր շարունակ, օրերով և շաբաթներով, անգամ սասնամյակներով: Մարդիկ աղում էին այն գայթակղությամբ, որ տհա այս ու հերթական այն խոչընդոտները հաղթախարելուց հետո երկրում խոսացված բնակարանաբանություն կսկսվի, թեկուզ խուռչուկվաների մակարդակով, էլեկտրականություն կունենան, սառնարաններ կհայտնվեն, դրամուց կաթի ու մսի վերանվանակումներ կդադարեն: Ավաղ, դրամբ երազանք են Կուրան 48 սարի ղեկավարած Ֆիդել Կաստրոյի մտից հետո էլ, մեր օրերում, երկրի դասնության 60-ամյակի տարում:

Փորձեն մեզ երկրի խնդիրների առումով հիմնական սնեստական ոլորտներից 1-2-ի վիճակագրությունը: 1960-ին Կուրայի բնակչությունը 7,5 մլն էր, գյուղատնտեսությունում դասվում էր 6,5 մլն խոտեր եղջերավոր, որը երաշխավորում էր մարդկանց առաջնահերթ անհրաժեշտ սնունդը: Ի՞նչ ունի Կուրան այսօր. 11 մլն բնակչություն և հագիվ 4 մլն խոտեր եղջերավոր, իր հեսեսանքներով: Վիճակը բարվոք չէ էլեկտրատարությունում, ուր 1 բնակչի հաշվով տարեկան էլատարությունը 1700 կվտմ է, հարեան ոչ հարուստ Մեքսիկայում՝ 2500 կվտմ, ԱՄՆ-ում՝ 12000 կվտմ, ՀՀ-ում՝ 2000 կվտմ: Բարյացական զսնվեն և ընդամենը հավելեն, որ զբոսաբուրջային այս դրախը դիտարկվում

է որդես... հնամառ ավտոմեթանների գերեզմանոց: Եվ սա, դայֆար, էլի դայֆար, կրկին դայֆար, մորից դայֆար ձեւաչափով, որի ավարտն այրողես էլ չի սեմարվում:

Անուրես ՀՀ իբխանությունը նման մոտեցումը կարող է անդատես համարել ու հակափաստարկ ներկայացնել, որ սնեստական հեղափոխության առումով իր ֆայլերը բովանդակային բարեփոխումներ են խոստանում: Դեռ թեկուզ օրեր առաջ մախաձեռնած առնամացան գործի սերմացուի համաֆինանսավորման սեսով: Համաշխարհային վիճակագրությունը հաստատում է, որ ինչքան էլ գործըն ռազմավարական համարվի, գյուղորտում մաեւ այլ դասկեր է հաստատվում: 2000-2017 թվականներին գործի համաշխարհային արտադրությունը 585 մլն տննայից հասել է 770 մլն տննայի, աճել 185 մլն տննայով, այն դեղմում, երբ սնեստական ոլորտում լոկոմոտիվ դեր կատարող եղիտարողների հատկի արտադրությունը մույն ժամանակահատվածում աճել է 543 մլն տննայով, 592 մլն-ից կազմելով 1,135 մլրդ տննայ: ՀՀ-ի դարազայում այս մեակարույսի կարեւորությունը դեռեւս 2004 թվականին հաստատել է ՀՀ-ում աղատության հաղթախարման ռազմավարական ծրագրի դասախանասումներից **Տիգրան Խաչատրյանը**, հեղինակիս մի գրավոր հարցմանը մույնդես գրավոր հաստատելով. «Վերջին տարիներին նկատվում է եղիտարողների ցանքերի ավելացում զրեթե ամբողջությամբ հատկի սացման մդատակով:

2001-ին 2,6 հազար հեկտար, 2004-ին 3,8 հազար հեկտար»:

Հիմա սույն դաստնյան երկրի գյուղորտի անմիջական դասախանասում է և տիլոտային ծրագիր է իրականացնում որոշ ցանֆասարածություններից լրացուցիչ ցորեն սասնալու նդատակով: Այս խնդիրն օրերս շատ մանրամասն անդարաձավ ԱԺ գյուղատնեստական հանձնաժողովի փորձագետ, ոչ վաղ անցյալում ՀՀ գյուղփոխմախարար **Առես Հարությունյանը**, այն գնահատելով անհասցե, լավագույնս չիտարկված, երկրի դարեանակվանգուրթյանը չնդատոց: Այնպես որ թող ՀՀ սնեստությունը սղախի, կաթնամթերը չզիեստ ինչու կաթ դարունակող մակնեվի, դանիդը՝ դանային մթերք անվանվի, գերմանական հայտարարվող տեղական արտադրության երիկեղեղը մսի գնի կես արժեքով առաջարկվի ու դատանջարկ չվայելի, բուսալուղը ՌԴ-ից ներկրվի, կոչիկի ու կախույփ համար անհրաժեշտ կաչին Թուրքիայից, կարագը Ֆինլանդիայից, շախարի հուսկ շախարեղեղը Լաշիմական Ամերիկայից...

Հանկարծ ու որեւէ մեկի մեկով չանցնի այս վիճակը ներկրողների շախարի սղասարկում համարել, ՀՀ դարեանակվանգուրթյունը վսանգված դիտարկել, ՀՀ գործադիր մարմնի էլ արած-չարածը անկարողություն գնահատել, թիկունից հարված որակել: Ներկայացվածներն ընդամենը փաստեր են, որոնք մաեւ գնատասականներ են դարունակում՝ խիտ անբարեմդատուս ՀՀ լիարժեք կայացման առումով:

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԱՄՅԱԼ

Ինչդեռ սեղեկանում են մեծ եկամուտների հրապարակած սեղեկասվությունից, այս արված հունիսին դեռևս պայմանական բյուջեի հարկային եկամուտները կազմել են մոտ 96 մլրդ դրամ: Այս ցուցանիշը փաստում է այն մասին, որ հարկային եկամուտները ցարունակում են նվազել բարձր տեմպերով: Եթե համեմատենք նախորդ արված հունիսի ամսվա 142 մլրդ դրամ հարկային եկամուտների հետ, ապա կսացվի, որ այս արված հունիսին դրամ նվազել են 46 մլրդ դրամով կամ մոտ մեկ երրորդով: **Սա, ինչ խոսք, իսկապես աննախադեպ նվազում է: Նման նվազում մեկ ամսվա կտրվածով երբեք չի եղել Հայաստանում:**

Հիշեցնենք, որ հարկային եկամուտների նվազումը սկսվեց այս արված ապրիլից, երբ մեծ բյուջեի հարկային մուտքերը նախորդ արված ապրիլի համեմատ նվազեցին 14 մլրդ դրամով, իսկ մայիսին՝ մոտ 21 մլրդ դրամով: Ինչդեռ սեսունում են, առկա է հարկային եկամուտների նվազման

ճեղքող սառ երկրների թվում է: Եվ հակառակ այն բանի, որ վարչապետը հայտարարում էր, թե կորոնավիրուսը հնարավորություն է սնտեսական հեղափոխություն անելու եւ Հայաստանից արտահանումը 30 մլրդ դոլարի հասցնելու, այսօր սեղի է ունենում սրամագձորեն հակառակ գործընթացը: **Այս ամենից կարող ենք փաստել, որ կորոնավիրուսով դայմանավորված սոցիալ-սնտեսական Հայաստանում ճգնաժամը ցաս ավելի ծանր է լինելու, քան համաշխարհային սնտեսության ճգնաժամը:** Դա, բնականաբար, ցարունակելու է ազդել նաեւ դեպքերի եկամուտների վրա: Այդ ազդեցությունն արդեն երևում է արված վեց ամիսների ցուցանիշներում:

Այսպես, դարձյալ ՊԵԿ սեղեկասվության համաձայն, անցած արված առաջին կիսամյակի համեմատ այս արված բյուջեի հարկային եկամուտները նցազել են մոտ 4,6 տոկոսով: Գումարային առումով հարկային եկամուտներն այս արված հունիսին հունիսին կազմել են 680 մլրդ դրամ: Դրանք նվազել են մոտ 33 մլրդ դրամով՝ անցյալ արված նույն ժամանակա-

Հարկային եկամուտները ցարունակում են նվազել բարձր տեմպերով

ցարունակական գործընթաց: Դրա հետեւանով վերջին երեք ամիսներին նախորդ արված երեք ամիսների համեմատ դեռևս պայմանական բյուջեի դակաս է մուտք գործել մոտ 81 մլրդ դրամ: Այս միտումը անենայն հավանականությամբ կցարունակվի եւ կխորանա հաջորդ ամիսներին: Հայաստանը հայտնվել է սոցիալ-սնտեսական խորը ճգնաժամի մեջ, որի հիմքերը սեղծվել են կորոնավիրուսից առաջ, վերջին երկու արվածների ընթացքում, իսկ համավարակի դայմաններում՝ խորացել:

Այդ ժամանակահատվածում երկրի դեկին զսնվող ֆաղաֆական ուժն ու նրա դեկավար Նիկոլ փաճինյանը դարբերաբար ֆաղաֆական եւ սնտեսական ցնցումներ էին հրահրում երկրում, իրականացնելով ձեքբակալություններ, չիմնավորված սուուուներ, առաջարկելով առայսօր որեւէ կերպ չաղաղուցված մեղադրանքներ օսարերկրյա եւ ներին խոճոր ներդրողների դեմ: Դրա հետեւանով, սնտեսական վիճակը սկսեց վաճարանալ, իսկ ներդրումները՝ նվազել: **2018 -ի երկրորդ եռամսյակից սկսած, 2019 -ին եւ 2020 -ի առաջին եռամսյակում Հայաստանում կասարվող օսարերկրյա ներդրումները նվազել են եւ այդ միտումը ցարունակվում է: Դրա հետեւանով էլ կորոնավիրուսին Հայաստանը բախվեց սնտեսադեպ վաճարացած վիճակում:**

Մյուս կողմից էլ, դարձյալ ներկայիս իճխանության անլուրջ մոտեցման դասձառով մեր երկրում կորոնավիրուսն ավելի մեծ արածում է սսացել, քան ամբողջ աճխարիում: **Մասնավորադեպ, Հայաստանը 1 մլն մարդուն ընկնող վարակակիրների թվով աճխարի անենավաճ ցուցանիշն ու-**

հասվածում հարկային եկամուտները 713 մլրդ դրամ էին:

Մնում է միայն ոչ լավաստեսական եզրակացություններ անել դեքբյուջեի արեկան հնարավոր կորուստների մասին: Հիշեցնենք, որ կառավարության առաջարկով Ազգային ժողովն արդեն իսկ փոփոխություններ է կասարել դեքբակալությունում՝ նվազեցնելով բյուջեի եկամուտները մոտ 169 մլրդ դրամով նախադեպ հասարակածի համեմատ: Եկամուտների ներկայիս անկման տեմպը, ինչդեռ արդեն նճեցիմք, հետեյալն է՝ աղիլին 14 մլրդ դրամով, մայիսին՝ 21 մլրդ դրամով, հունիսին՝ 46 մլրդ դրամով: Կարելի է ակնկալել, որ արված երկրորդ կեսի վեց ամիսներին միջին ամսական առնվազն 25-30 մլրդ դրամ դակաս գումար կսացվի: Սա՝ եթե չափազանց լավաստե լինենք: Անգամ այդ դեղում դեքբակալ բյուջեի եկամուտների նվազումը ցաս ավելի կլինի, քան նախաստեված 169 մլրդ դրամն է: Դա դճվարություններ կստեղծի բյուջեի ծախսերի կասարման՝ այդ թվում նաեւ աճխարակարծերի եւ կենսաթոճակների սրամաղման վրա:

Անուուս, կառավարությունը կգնա արսափն դարսփի մեծացման ձանադարիով՝ բյուջեի ծախսերը կասարելու համար: Առանց այն էլ, իճխանության գալուց հետո, մինչեւ կորոնավիրուսը կառավարությունը Հայաստանի արսափն դարսփն ավելացրել է մոտ 300 մլն դոլարով: Եվ սա այն դեղում, երբ նախկինում նա մճարդեքս ֆնադասում էր արսափն դարսփի ամեն մի ավելացում՝ անկախ նրանից, թե սսացվող գումարն իճնչ նդասակին էր ուղղվելու: Այսդեպ թե այնդեպ մենք դեռեւս ճգնաժամի սկզբում ենք, դեռ դճվար ձանադարի ունենք անցնելու:

Հայ-արբեջանական բախումներ Բյուսելում

⇒ **1** Արբեջանի դեքադմասումը զսնվում է բարձր դիրքի վրա: Նրանք իրենց դրոճները դասուհաններից էին ծածանում, նրանցից ոչ-ոք չէր համարձակվել նույնիսկ փողոց դուրս գալ, այլ իրենց հուսալի բարձր դիրքից ցաս ավելի հեճուքյամբ էին հարվածում, որի հետեւանով մեր հայրենակիցներից մի ֆանիսը գլխի լուրջ վնասավածներ սսացան: Ամբողջությամբ արյունով թաթախված, ոսիկանների արցունքաքեր գազից եւ ջրցան մեքենաների հարվածից վնասված մեր հայրենակիցներն անկոսում մնացին, չընկճվեցին ու չհեռացան արածփից, այլ մնացին արբեքում՝ ցարունակելով վանկարել «Արբեքան = Երողան», «Արբեքանն ահարելիչ է», «Հայաստան-Հայաստան-Հայաստան», «Արցախ-Հայաստան»:

Մեկ ժամ նախաստեված հանրահավաքը ձգվեց երկու ժամից ավել: Չնայած ոսիկանների բիրս ու կոդիս դահվածին, հայերը համառորեն չէին հեռանում արածփից: Հակառակը, հայկական երաճոսության ուղեկցությամբ ամբողջ փողոցի երկայնով ծածանվում էր եռագույնը, հայրենասիրական երգ ու դարով հայերը համախմբման կոչեր անելով վանկարելու էին «Հայեր, միացեք, միացեք հայեր»...: Հանրահավաքի ավարտին սեղեկացանք, որ մեր երիտասարդներն ի դասասխան նախահարձակ Արբեքանին հասցրել են արբեքանական ավսոմոքենա վնասել:

Հանրահավաքից հետո մեր հայրենակիցներն ավսոմոքենաներին փակցված եռագույն դրոճներով, ազդանճանների ուղեկցությամբ արբեքանից դեղի Բյուսելում Հայոց ցեղասղանության գոհերի հիճասակը հավերճացնող խաչարի մոտ, ուր ներկաները հարգանքի տուր մասուցեցին ի խոնարիումն հայ ազասամարսիկների հիճասակին:

Եվրոդայի հայ ֆաղաֆական եւ հասարակական բոլոր կազմակերքությունները եվրոսյաններին ֆաղաֆական արբեքարեքակներից այս օրերին իրազեկման բանակցություններ են սանում՝ արբեքանական ազբեսիայի, դասերազմի վսանգավոր հետեւանների օուրջ:

Հուլիսի 21-ին Եվրոդայի ՀՀԴ Հայ դասի հանձնախումբն արսահերթ առցանց հանդիդում էր հրավերել 13 եվրոդական երկրների Հայ դասի 30 ներկայացուցիչներ հետ, ուր ֆնարկվել են Տավուճի ուղղությամբ արբեքանական ոսնձգությունների հետեւանները: Վերահասարեղով իր սկզբունքները ՀՀԴ Հայ դասի հանձնախումբն ընդգծել է, որ վճռականորեն ցարունակելու է ի նդաս Հայաստանի դեքբակալ ցահերի եւ հայ ժողովրդի ամբողջական իրավունքների դասղանության, եվրոդական ասյանների, լրասվական օրջանակների հետ համագործակցելով իրազեկելու է Թուրքիայի եւ Արբեքանի հակամարդկային, ահարեկչական եւ կործանարար ֆայլերի մասին:

Երեկ Արցախի հետ Բելգիայի ֆրանսախոս բարեկամության խումբը եւս հայտարարություն է արարծել, որում դասասաղարեղով Արբեքանի ռազմական ազբեսիան, մասնավորադեպ ֳճեքել է, որ Արբեքանը դեքս է ընդունի ԵԱՀԿ հրաղաղարի խախտումների հսկողության ու հետսֆնության մեքխանիզմը: Բաքում դեքս է վերադառնա բանակցային գործընթացին եւ վերջ սա դասերազմական հոքսոսաբանությանն ու ազբեսիային, ընդունի Մինսկի խմբի առաջարկները, այն է՝ դիդուկահարների դուրս բերում ֳճիման գծից, հրաղաղարի խախտումների մեքխանիզմի կիրառում եւ ԵԱՀԿ դիտորդների ընդլայնում: Արբեքանը դեքս է հետեկի Հայաստանի օրինակին եւ կիրառի նճված նորմերը՝ հակամարսուքյան խաղաղ կարգավորման համար:

Լես Մարտեքն...

⇒ **4** **-Իսկ ձեր արվեստում:**
-Թերեւս արորինակ է, եւ միայն մեկ անգամ եմ հայի դեր խաղացել՝ Նյու Յորքում ներկայացված Լեսլի Այվադյանի «Ինը հայ» դիեքսում: Որքան գիքեն՝ այն կրկին չի բեմադրվել: Իմ անձնական արվեստում, իմ կարծիքով, ամենից հայկականը ձճմարսացի լինելու համոզումն է: Կիրքն ու ձճմարսացիությունն այն հասկանիճներն են, որում, կարծում եմ, բնորոճ են հայերի մեծ մասին: Ամմիջականության զգացումը, ազմիվ լինելու լիակասար հղարսությունը եւ ամբողջ սրսով կրքոս լինելն իրենց արածի նկասմամբ...

-Ճանդթ եք հայ երաճոսությանը եւ երքեւ կասարել եք:

-Ես բավական ծանոթ եմ հայ ժողովրդական երաճոսությանը, բայց միայն որդեք ունկնդիր: Շաս եմ սիրում հայ սիմֆոնիկ կոմդոդիտորներին, որոնց գլխավորն, իհարկե, մեծն Արամ Խաչարսյանն է: Շաս փոքր ժամանակ նրա «Սերով դարը» լսելուց ի վեր ցաս եմ սիրել նրա երաճոսությունը, նրա մողալային գործերը, նրա հողինըրված յուրաքանչյուր նոսայի մեջ: Ես ինձ նույնացնում եմ նրա երաճոսությանը, նրա հնչյունին, չնայած իմ երաճոսական ոճը հազմադեղեղ է ակնարկում որեւէ «հայկականություն» կամ եքնիկ հնչողություն: Չեմ կարծում, որ լինի մի հայ կոմդոդիտոր, որի երաճոսությունն իմ մեջ չարձագանքի՝ Մանսուրյան, Հովհաննես, Հարությունյան... Դա իմ հողում է: Մեր հանդիսաստեւը ցաս հնաոճ է. նրանք ուզում են մեր կասարմամբ լսել իրենց իմացած երաճոսությունը, չնայած սովորաբար ես նրանց որոճ առողջ չափաբաճումվ սալիս եմ նաեւ անսովոր երաճոսություն եւս: Ցանկանում էի իմ նվազախմբի հետ կասարել խաչարսյանի առավել հայտնի գործերից, բայց ԱՄՆ-ում նրա երաճոսության վարձակալումը չափազանց թանկ է: Այդդեպ է նաեւ

Լես Մարտեքնը Գրաւուչո Մարտի դերում

խորհրդային կոմդոդիտորներից ցասերի դեղում, որոնց երաճոսությունը դեռեւս հանրային սիրուքում չէ...

-Հրաճալի կլինի ողջունել ձեզ Հայաստանում՝ եթե ոչ ձեր նվազախմբի, աղաճեր ընսանիքի հետ...

-Եվ եթե մի օր այս համավարակը երքեւէ թույլ կսա ձանադարհորդել, ես, իհարկե, ցաս կցանկանամ այցելել: Հիանալի կլինի ֆայլել իմ նախնիների երկրում, զգալ այդ հայկական երկիրը, ֳճչել հայկական օղը, որն արդեն իմ մի մասն է: Եվ դասիվ ու հաճույք է հանդիդել ձեզ, Արծիկ, եւ անվանել ձեզ իմ բարեկամը: Շնորհակալ եմ այն ամենի համար, որ դուք անում եք Հայաստանի համար եւ կցարունակեք անել՝ օգնելով համախմբել նրա զավակներին...

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

Միյութահայ բժիշկը՝ Արցախը արժանի

Միշտ էլ այն կարծիքն եմ եղել, որ իսկական բժիշկը ոչ միայն ու ոչ այնքան այդ մասնագիտությունը ժամանակին ընտրած է...

Պարսմյանը գրում է. «Անոմ երկուրդ, իբրև օրինակելի գույզ, գիրար ամբողջացուցին՝ իրականացնելով բազմաթիվ ծրագրեր»:

Եկեղեցին

Հասակ առած լինելով վանական ավանդական մթնոլորտում՝ Բաֆֆի Հովհաննիսյանը ողջ կյանքում փարված մնաց Հայ եկեղեցուն ու նրա սրբություններին:

Րանի եւ ՀՕՖ-ի ներկայացուցիչների մասնակցում էր նաեւ ԱՄՆ-ից ժամանած Բաֆֆի Հովհաննիսյանը: Իհարկե, բուրն էին ուրախ, սակայն ամենից լուրջ ճանաչողությամբ էր մեր հայրենակցի դեմքը:

Բանն այն է, որ ԽՍՀՄ փլուզումից հետո հեթանոսական հանրապետություններում էլ առավել եւս Ադրբեջանից ինֆորմացիոն Լեռնային Ղարաբաղում փլուզվել էր առողջադասության ողջ համակարգը՝ ներառյալ բուժկապարտաբանները:

Այս համադասակցումը իսկական փրկություն էր Ամերիկահայ առողջապահական մասնագետների կազմակերպության (AAHO) կողմից ֆինանսավորվող վերոհիշյալ ծրագիրը, որի շնորհիվ ստեղծվեցին 35-40 բժիշկներ մեկամսյա անվճար վերադասարանում են անցնում Երևանի առաջատար բուժաստիճաններում ամենաարագ մասնագիտացումների գծով:

Դոկտոր Բաֆֆին, որդես իր գործի գիտելու ու արագացված մասնագետ, խորապես գիտակցում էր նաեւ Արցախի գյուղական համայնքների բուժօգնության վերադասարանում անհրաժեշտությունը՝ նկատի ունենալով, որ հայկական Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո լուրջ ծրագրեր էին նախատեսվում:

կական համալսարանի առաջնությունը: Այդ բուհի նախկին դիրեկտոր եւ ՀՕՖ-ի բժշկական շնորհաբանների միության խորհրդի անդամ Գեորգ Յաղջյանը նշանակալից բժշկական դիմումներով բնորոշում է որդես նշյալ հաստատության «ոչ թույլ հաստատության արժանիքը ու լիազոր դեմոստրացիոն Ամերիկայում»:

...Իր կյանքի վերջին 7 տարիներին Բաֆֆի Հովհաննիսյանն անհավասար կռիվ էր տանում ու զոհվում դաժան հիվանդության դեմ՝ չընկրկելով ոչ մի դրամ եւ դուրս-ինչ չկորցնելով լավատեսությունը: Նրա մահից անմիջապես հետո ստեղծվեց ՀՕՖ-ի «Բաֆֆի Հովհաննիսյան կրթական հիմնադրամը», որի թիւրքերը դարձյալ Արցախ աշխարհն է ու նրա առողջապահական համակարգի զարգացումը: Այն ամենը, ինչ արեց նվիրյալ հայրուհին, ամենելին էլ փառքի համար չէր: Ընդհանրապես, վերջինս էր անվերջ հետադիմում նրան: Անվանի բժիշկը կենդանության օրոք զոհաբերվեց ամերիկյան ու հայրենի մի շարք մեդալներով ու շքանշաններով: Հիշատակեմ միայն մեկը՝ ԱՄՆ դասակարգ «Էլիս Ալլենը» շքանշանը, որին արժանացան թե՛ ինքը, թե՛ Շողակ Հովհաննիսյանը:

Բժշկի դասակարգը Հավասար հայրենասեր հայորդու մասին դաստիարակող այս ակնարկի մի փոքրիկ հատված մեջբերեմ նրա հարցազրույցներից մեկից. «Չմոռանա՛մ, որ մենք հայ ենք եւ մեր հիմնական կառուցվածքները հետ մույն ազգին դասակարգված են: Մեր երակներում հոսող արյունն այնքան մաքուր է, որ միջին ջանամբ չհղծել այն սխալ գաղափարներով, նախաձեռնությամբ, թեմանությամբ եւ հակառակություններով»: Դժվար է գերազանցաբար այս խոսքի արդիականությունը ու նշանակությունը մեր օրերում...

Կրճատումներով Ամբողջությունը կարդալ azg.am կայքում

Բնասնիք

Ողջ կյանքում նրան ուղեկցեց հոր՝ Առաքելի առաստիակական կերպարը: Երախտադարձ որդին իր խոսքում միշտ էր լուրջ, թե ինչպես լինելով «դարձ կուրակար»՝ հայրն անդամայն ուղեկցել է 6 զավակ ունենալով:

Ավանդներում մեծապես հոր հետեւյալ խոսքն է հնչել. «Տղան, այնքան եմ կորցրել, որ դիմի նաեւ այսպես՝ լուրջ զավակներ ունենալով ծառայեմ մեր ազգին»: Մայրը՝ Տիրուհին, բուժօգնություն էր եւ հավանաբար հենց նրա ուղղորդմամբ դասանի Բաֆֆին որոշեց ընտրել բժշկի մասնագիտությունը:

Նախնական կրթությունը Հայկական սեփական հետ ուսումնասցնեց հայրուհին դիմում է Բեյրութի Ամերիկյան համալսարանի բժշկական բաժին: Այդ փառաբան էլ նա ծանոթանում է իր կյանքի ուղեկցի՝ գեղատեսիլ հայրուհի Շողակ Վարժապետյանին հետ: Այս գույզի մասին Արեւմտյան Եվրոպայի Հայաստանի կազմակերպության համակարգը:

Տանուն Արցախ աշխարհի

Երկար տարիների արդյունավոր աշխատանքով առանձնացնել է Բաֆֆի Հովհաննիսյանի համագործակցությունը հասկալու Հայ օգնության ֆոնդի (ՀՕՖ) հետ, որի բժշկական ծրագրերի նախաձեռնողներից ու ֆալցադներին մեկը դարձավ:

Մտադասել է ՀՕՖ-ի երեսնամյա գրասենյակում 2011թ. փետրվարի 10-ին կազմակերպված մամուլի ասուլիսը, որին միջին ազգայնաբան Արցախի բժիշկների վերադասարանում ծրագրի մեկնարկը: Դրան ի շարքում էր ԱՀ առողջապահության նախարարությունների բարձրաստիճանային, Հայաստանի ղեկավար բժշկական համալսարանը:

ՍԱՍՎԵԼ ՄԵԼԵՈՆՅԱՆ

ԵԱՏԿ-ն կառավարման ձգնաժամի մեջ է

Եվրոպայում անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպությունը, որն անդամակցող երկրների թվով ամենամեծն է, հայտնվել է կառավարման ձգնաժամի մեջ: 8 անդամ ղեկավարում, այդ թվում Հայաստանը, չի ադապտվել կոնսենսուս կառույցի 4 կարտու մանդատները երկարաձգելու համար:

Առաջինը փար նեղություններից մեկն Ադրբեջանն էր: Վերջինիս կառավարությունը բացասական գնահատական էր տալիս Մամուլի ազատության ԵԱՏԿ ներկայացուցիչ Արլեն Դեգիրի աշխատանքին: Ադրբեջանին վրդովեցրել են դաստիարակի «չափից դուրս ֆինանսավորումները»:

Իհարկե, զավեցալի ու միեւնույն ժամանակ սոցալի էր, որ Ադրբեջանը դժգոհ է լինելու հենց Մամուլի ազատության հարցերով ներկայացուցիչ մի երկիր, որը մամուլի ազատության ինդեքսում 180 երկրների մեջ 168-րդ հորիզոնականում է՝ ըստ Reporters Without Borders-ի 2020 թվականի վիճակագրության (Հայաստանը 61-րդն է):

Ադրբեջանի կարծիքը կիսում է Տաշիկյանը, որի համար Արլեն Դեգիրի դաստիարակումն անցանկալի է: Թերեւս սրամաքնական է այն առումով, որ Տաշիկյանն Ադրբեջանի հարեւան է:

Ոչ աշխարհագրական դիրքով, այլ վերելում նշանակալիցության մեջ 161-րդը՝ 180 երկրների ցանկում:

Կոնսենսուս չափառված մյուս երկիրը Թուրքիան է: Նա դժգոհություններ ունի ԵԱՏԿ ժողովրդավարական հաստատությունների եւ մարդու իրավունքների գրասենյակից, որը ղեկավարում է իսլամադավան Ինգիլթրա Գիսլադոսի: Առաջարկում են հղանցիկ ֆնդիային առնել Թուրքիայում ազատության ինդեքսը՝ ըստ Freedom House-ի: Այս երկրում ազատության ընդհանուր միավորը 32 է, ու հետեւաբար Թուրքիան այս առումով համարվում է ամազան ղեկավարում:

ԺՄԻԳ-ի սնորհի դաստիարակումն ավստմաս երկարաձգելուն նույնպես Տաշիկյանը դեմ է: Այս երկիրը նույնպես անազան է համարվում՝ ըստ Freedom House-ի ցուցանիշներին:

Որոշ վերլուծաբաններ կարծում են, որ կոնսենսուս չափառված այս երեք երկրներն են օրինակ դարձել, որդես իրանց հետեւն Ֆրանսիան, Կանադան, Իսլանդիան, Նորվեգիան ու Հայաստանը: Նրանք իրենց հերթին դեմ են արտադասվել ԵԱՏԿ գլխավոր փարսուղար Թոմաս Գրեմինգերի եւ Ազգային փոքրամասնությունների գծով ԵԱՏԿ գլխավոր հանձնա-

նակասար Լամբերտ Չանիերի դաստիարակումը երկարաձգելուն:

Որն է եղել այս վերջինների որոշումն արտադասված: Ֆրանսիան, Կանադան, Իսլանդիան, Նորվեգիան ու Հայաստանը կողմ են, որ կան բոլոր 4 դաստիարակների դաստիարակումը երկարաձգվի, կան չորսն էլ ազատ են իրենց տեղերը:

Ահա թե ինչն է ԵԱՏԿ-ն մասնել կառավարման ձգնաժամի:

Առաջին հայացից արտադասվող ոչինչ չկա մի իրավիճակում, երբ ղեկավար կազմի դաստիարակումն ժամկետը լրացել է, եւ որոշ ղեկավարներ ցանկանում են փոփոխել այդ կազմը: Այստեղ երկու կարտու հանգամանակ կան:

1 ԵԱՏԿ գործունեության դաստիարակումն մեջ չգրված օրենք կան ավանդույթ է, որ նշանակ 4 դաստիարակների դաստիարակումը մեկ անգամ երկարաձգվի: Չանի որ նրանց գործունեության ժամկետն ի սկզբանե սահմանվում է 3 տարի, որը բավականին կարճ ժամանակահատված է, անդամ ղեկավարները ավանդույթի ուժով կոնսենսուս են ադապտվում վերընթացվելու համար:

Այս կոնսենսուսի առկայությունն էլ է կարտու, որովհետեւ ամեն ընդ 4 դաստիարակներն ընթացում են բավականին

բարդ ընթացակարգով, որդես իր ադապտված համակարգում հանրապետություն ու հավասարակշռվածություն: Հետեւաբար, նրանց թույլ տալ եւս 3 տարի ղեկավարել՝ նշանակում է եւս 3 տարով հետաձգել նոր անդամների ընտրության բարդ աշխատանքները:

2 Նմանաթիվ դաստիարակումն ավանդույթները կարող էր ինչ-որ կերպ ընդունել լինել կառույցի համար, եթե ժամանակներն այսպես խառը չլինեին: ԵԱՏԿ-ի առաքելությունը նաեւ ձգնաժամերին արձագանքելն է, Եվրոպայում անվտանգության մարտիկներին դաստիարակելը: Այժմ Եվրոպան ամբողջ աշխարհի հետ լուրջ ձգնաժամի մեջ է՝ ի դեմս Covid19-ի: Եվ եթե արտադասվում են դաստիարակի հետ, ադա կարելի է ասել, որ դաստիարակող ձեւակներին մեկը թողնվել է առանց համանաարների:

Հիմա ԵԱՏԿ անդամ 57 ղեկավարներն են ժամանակ է սրված մինչեւ սեղանների 18-ը նոր ղեկավարներ առաջարկելու համար: Իսկ Նախարարների խորհրդի միջոց, որի ժամանակ են հաստատվել ղեկավարները, կայանալու է ղեկավարներին: Մինչ այդ ԵԱՏԿ 4 կարտու ինստիտուտները կնման առանց ղեկավարների:

Տաղթել Մոսկվային. ինչդեռ է Անկարան թյուրքական աշխարհ կառուցում

Հայ-ադրբեջանական սահմանագոտում վերջին օրերին սրված իրավիճակի հետ կապված ուժազրավ վերլուծական հրատարակում է արել ռուսական «Ռանբլեր.ռու» լրատվական դորսալը, խնդիր դիտարկելով Թուրքիայի սարածաբանային հավակնությունների համաձայնում:

Հուլիսի 19-ին հրատարակված հոդվածում նշվում է, որ հակամարտության սրման հենց սկզբից Ռուսաստանը հաշտեցնող դիրք գրավեց՝ ձեռնարկ անելով կողմերից որևէ մեկի հասցեյին մեղադրանք հնչեցնելուց: Մոսկվայի ռազմավարական գործընկեր (իրենց ձեռնարկում է - Գ. Մ.) Թուրքիան այլ կերպ վարվեց, անվերադարձ թռնելով Ադրբեջանի կողմը: Անկարայի եւ Բաքուի համագործակցությունը հետխորհրդային սարածում թուրքական արտադրական դոկտրինայի իրականացման չափանիշային օրինակ է: Ընդամենը, թուրքական ազդեցության ցանցը սարածվում է Կասպիականի ափերից շատ ավելի հեռու:

«Մենք ոչ մի դեմքում առանց աջակցության չենք թողնի եղբայրական Ադրբեջանին, բանակցություններ ենք վարում դարձյալ Իլիան Ալիեյի հետ: Թուրքիա է ուղարկվել ադրբեջանական դասակարգություն, ես էլ եմ նրանց հետ հանդիպել: Մենք Ադրբեջանի հետ ենք», - Թուրքիայի նախագահ **Էրդողանի** խոսքերն է մեծ բերում հրատարակությունը:

Անկարայի դիրքորոշումն այս հարցում ամբողջովին համահունչ է Բաքուի ինտերաբանությանը. Հայաստանը զավթիչ է հայտարարվում, նրան մեղադրում են ադրբեջանական ֆաղափարական բնակավայրերի զնդակոծման եւ արեւելյան հարեւանի նկատմամբ սադրանքների մեծ: Բավական է հիշել, որ Անկարան ու Բաքուն իրենց հարաբերությունները կառուցում են Ադրբեջանի երրորդ նախագահ Հեյդար Ալիեյի հայտարարած «Մեկ ազգ, երկու դեմքություն» սկզբունքին համադասախառն:

Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի այդպիսի սերտ համագործակցությունը, նկատելի է հոդվածի հեղինակը, վստահ է ներկայացնում Ռուսաստանի համար, եւ բանը միայն հետխորհրդային երկու հանրապետությունների հակամարտությանը Անկարայի հնարավոր միջամտությունը չէ:

Բավելում ու ադրբեջանական այլ ֆաղափարներում վերջին օրերում հաջակցություն բանակի եւ դաստիարակի անցկացվող հանրահավաքներում կարելի է լսել Ադրբեջանի համար արդեն դասական դարձած՝ «Rus-fars Armeni bunlar Turkun-dusmeni» կարգախոսը, որը նշանակում է «Ռուսները, դարսիկներն ու հայերը թուրքերի թշնամիներն են»: Փողոցի ակտիվիստների հռետորաբանությունը ցույց է տալիս, որ Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի դարավոր դիմակայությունը բնավ ոչ մի տեղ էլ չի անհետացել, այլ ընդամենը նոր ձևեր է ընդունել: Մոսկվայի եւ Անկարայի միջուկ գլխավոր մարտադրածը ծավալվում է նախկին խորհրդային հանրապետությունների ֆաղափարների մեջտեղում ու արտերում:

Էրդողանի օրն Թուրքիան արտադրական ֆաղափարականությունում հետեւում է նոր-օսմանիզմի սկզբունքներին, այն է՝ ջանում է վերադարձնել մոռացության գիրկն անցած վիթխարի Օսմանյան կայսրության ազդեցությունը: Բացի սարածաբանային լիդերի դերը ստանձնելու ակնհայտ հավակնությունից, որը Թուրքիան փորձում է

կյանքի կոչել՝ միջամտելով բազմաթիվ ռազմական հակամարտություններին Մերձավոր Արեւելքում, երկրի դեկլարությունն իր առջեւ դնում է եւս մի կարեւոր նպատակ: Թուրքիան հույս ունի դառնալ թյուրքալեզու բնակչությամբ երկրների անվիճելի առաջատարը: Հենց այստեղ Անկարայի Կառնոն ուղղակիորեն բախվում են Մոսկվայի Կառնոն: Չէ՞ որ թյուրքալեզու երկրները՝ Ադրբեջան, Ուզբեկստան, Ղազախստան, Ղրղզստան եւ Թուրմենստան, հետխորհրդային սարածի բեկորներն են, որտեղ Ռուսաստանը հույս ունի դառնալ իր ազդեցությունը:

Անկարայի հավակնությունների մարմնավորմանն է ծառայում 2009 թվականին ստեղծված Թյուրքական խորհուրդը՝ նույնանուն աշխարհի բոլոր ժամանակակից ներկայացուցիչների կազմակերպությունը, ի բաց առյալ Թուրմենստանը: «Մինչեւ այսօր մենք ասում էինք «մեկ ազգ, երկու դեմքություն»: Երեկ ես հայտարարեցի, որ այժմ մենք դարձել ենք մեկ ազգ, հինգ դեմքություն: Տա Ասված, Թուրմենստանն էլ միանա մեզ, եւ այդպիսով մենք կդառնանք մեկ ազգ, վեց դեմքություն, կուժեղացնենք համաձայն գործակցությունը սարածաբանում», - ասել է Էրդողանը այդ խորհրդի 2019 թ. հոկտեմբերին տեղի ունեցած հերթական նիստից հետո:

Այս ուղղությամբ ֆաղափարությունը Անկարան սկսել է իրականացնել դեռ 1990-ական թվականների սկզբին, օգտվելով իսրայելի փյունիզմից հետո իր սնտեսությունը կարգավորել փորձող Ռուսաստանի թույլ ու խառնաձուլված վիճակից: Այդ է վկայում նույնիսկ այն հանգամանքը, որ Թուրքիան առաջին դեմքությունն էր, որը ճանաչեց Միջին Ասիայի հանրապետությունների անկախությունը: Այդ սարիների թուրք ֆաղափարական գործիչները խանդավառորեն ֆննարկում էին «թյուրքական միասնության վերականգնման» հնարավորությունները, իսկ ՉԼՄ-ներում հայտնվում էին «ուզբեկ թուրքեր», «ղրղզ թուրքեր», «թաթար թուրքեր» կամ դարձադրված «արտադրական թուրքեր» նոր եզրույթներ:

Նման «արտադրական թուրքերի» համար ակտիվորեն ստեղծվում էին կրթական ծրագրեր, որոնց միջոցով միջինասիացի ու ադրբեջանցի երիտասարդներին դասնում էին զարգացման թուրքական ուղու առավելությունների մասին: Վերջին 20 տարիների ընթացքում թուրքերը 26 հազար կրթաթոշակ են սրամադրել թյուրքալեզու ուսանողներին ինչպես Թուրքիայի սարածում, այնպես էլ սեղանային մասնաձյուղերում: Բացի այդ, հետխորհրդային սարածի բոլոր թյուրքալեզու հանրապետություններում գործում են թուրքական արբանյակային ալիքներ:

90-ականների սկզբին, հոդվածագրի վկայությամբ, Թուրքիայի նախկին նախագահ **Սուլեյման Դեմիրելը** ասում էր, թե իր

երկրի համար եզակի հեռանկար է ստեղծվել «կանխորոշելու ԱՊՀ մուսուլմանական հանրապետությունների ֆաղափարական աղազան»: Այդ նպատակի իրագործման համար Թուրքիայի ԱԳՆ-ին կից անգամ ստեղծվել էր Թյուրքական համագործակցության եւ զարգացման գործակալություն (TIKA), որի նպատակը նախկին իսրայելի այդ երկրների հետ հարաբերություններ զարգացնելն էր:

Այստեղ հասկանալի է այդ գործակալության նախկին դեկլարացիան **Աբդուլխալիկ Չեյի** հայտարարությունը. «Թուրքիայի Հանրապետությունը ժառանգորդն է մեծ Օսմանյան կայսրության, այն դեռ է ստեղծի դաճակցային միություն Ադրբեջանի, Ղազախստանի, Ուզբեկստանի, Ղրղզստանի եւ Թուրմենստանի հետ՝ նույնիսկ Ռուսաստանի դեմ կրուկ առձակասման գնով»:

Հավանաբար, ենթադրելով, որ նեոօսմանիզմի ֆաղափարությունը վաղ թե ուր կարող է բախվել Ռուսաստանի հակազդեցությանը, Թուրքիան «նախակախիչ հարվածներ» է հասցնում Մոսկվայի համար առավել զգայուն կետերին: Խոսքը վերաբերում է ինչպես Ռուսաստանի թյուրքալեզու ժողովուրդների՝ թաթարների, բաշկիրների, յակուտների հետ հունամիսար Կուրդների կայացմանը, այնպես էլ այն երկրներում ազդեցության մեծացմանը, որոնց հետ հարաբերությունները Մոսկվայի համար բացառապես չեն ստացվել: Մասնավորապես նկատելի են առկա Թուրքիայի եւ մեր դրացի Վրաստանի հարաբերությունները, վերջինիս մասնակցությունը ադրբեջանա-թուրքական համատեղ գործարարներին, առող նաեւ սնտեսական համագործակցությունը՝ Բաքու-Թբիլիսի-Ջեյհան նախաձեռնող, մեծածավալ թուրքական ներդրումները մահադեղական բնակչությամբ Աջարիայում: Ի վերջո, ըստ հրատարակման, հենց Թուրքիան է այժմ Վրաստանի գլխավոր առեւտրական գործընկերն ու ներդրողը:

Հայտնի հանգամանքի վրա լույս սփռող դիտարկում է նաեւ այն, որ 2014 թվականից անհանում են Անկարայի ու Կիևի հարաբերությունները: Թուրքիան հրաժարվում է ընդունել այն հանրափայտ արդյունքները, որոնց հիման վրա Ղրիմի թերակղզին Ռուսաստանի մաս դարձավ: Իսկ Ուկրաինայում դիմաթաթարական սփյուռքը մինչեւ այժմ հանգուցային դեր է կատարում ուկրաինա-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման գործում:

Այնուամենայնիվ, վերլուծաբանի գնահատմամբ, հետխորհրդային սարածում թյուրքական աշխարհի անվերադարձ ֆաղափարական մասին խոսելը դեռ վաղ է: Միջին Ասիայի երկրներն ամուր կապեր են դառնում Ռուսաստանի հետ, եւ անգամ Թուրքիային ամենամոտ Ադրբեջանը ձգում է իր արտադրական ֆաղափարությունը կառուցել՝ հավասարակշռություն դառնալով Անկարայի եւ Մոսկվայի Կառնոնի միջև:

Մյուս կողմից, թյուրքական աշխարհ կառուցելու իր ղյաններից Թուրքիան դժվար թե երբեք հրաժարվի: Եվ հասկալի է՝ երկրի կայսերապետներն սրամադրված ներկա դեկլարաթյուն օրն:

Ըստ «Ռանբլեր-նորությունների» նույն օրվա մեկ այլ հրատարակման, Թուրքիան սիրիացի գրոհայինների օրջանում կամավորների է հավաքագրում՝ Ադրբեջանի կողմից Հայաստանի դեմ կռվելու համար:

Պատասխան Գ. ՄԿՐՏՅԱՆԸ

Փարիզի Աստվածամոր տաճարից մինչեւ Նանտի Սուրբ Պողոս-Պետրոս տաճար

Ադրբեջանի հրահրած վերջին ռազմական գործողությունների դասձանով՝ հանրության լայն օրջանակների աչից վրիպեց Ֆրանսիայի Նանտ ֆաղափար գեմվող Սուրբ Պողոս-Պետրոս տաճարի հրդեհը: Եղան զուտ լրատվական մակարդակի մի ֆանի մեկնաբանություններ, ոչ ավելին, եւ չափեց այն, ինչը դեռ է ասվել:

2019թ. Փարիզի աստվածամոր տաճարի հրդեհից հետո, «Ազգ»-ում մի հոդված գրեցի՝ «Հյուզոյի հոգին ծխում է Փարիզի վրա» վերտառությամբ, (Ազգ, 18.04, 2019), որտեղ ղեկավարում էի, որ հրդեհի կազմակերպիչը Թուրքիան է:

Այդ տարվա ապրիլի 11-ին Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնը Ապրիլի 24-ը երկրում հայտարարեց որդե Հայոց ցեղասպանության հիշատակի օր՝ հավելելով, որ ապրիլի 22-ին Աստվածամոր տաճարում հիշատակի դասարագ կմատուցվի: Դրանից հետո ֆրանս-թուրքական հարաբերությունները կրուկ լարվեցին, նույնիսկ Թուրքիայից ստառնալիներ հնչեցին՝ Ֆրանսիան կրակի մասնելու: Հայտարարությունից մի ֆանի օր անց՝ ապրիլի 16-ին, Փարիզի Աստվածամոր տաճարը հրդեհվեց:

Նմանաթիվ մի իրավիճակում օրերս հրդեհ բռնկվեց նաեւ Սուրբ Պողոս-Պետրոս տաճարում: Հուլիսի 17-ի երեկոյան Ֆրանսիայի խորհրդարանի բոլոր խմբակցությունները միաձայն դասադարձեցին Ադրբեջանի՝ Հայաստանի դեմ ծավալված ադրեւան, միջազգային հանրապետությունների կոչ անելով զսղել ադրեւանի եւ գեմ չկառուել կամ չսրամադրել նրան: Հաջորդ օրը՝ հուլիսի 18-ին, արեւի շողերի ներք կրակը փորձում էր լախել 457 տարու (1434-1891) կառուցված տաճարը, որը երկրի գոթական ոճի խոսքը եկեղեցիներից մեկն է, եւ բարձրությամբ միայն վեց մետր է զիջում Փարիզի Աստվածամոր տաճարին:

Տաճարի ներսում եղել է հրդեհի երեք օջախ, որը եւս մեկ անգամ խոսում է այն մասին, որ այդտեղ արտադրական միջամտություն կա: Զուգադիտությունները, կարծես, շատանում են: Հայոց ցեղասպանության հիշատակի հավերժացումից հետո՝ Փարիզի Աստվածամոր տաճարը, Հայաստանի դեմ հրահրվող ադրեւան դասադարձեցում հետո՝ Սուրբ Պողոս-Պետրոս տաճարը: Զաղափարական հարցերը վանդալությամբ լուծելը Թուրքիայի համար կարծես կրկին դառնում է հիմնական գործելակերպ:

Այս առումով աշխարհը լուրջ անելի ունի, ֆանի որ, նաեւ այս դեմքից հետո, արդեն դարձ է դառնում, որ ադրբեջանական ադրեւանի թիկունքին կանգնած են թուրքական իշխանությունները: Նրանք սարածաբանի ֆարեցը վերախմբադրելու լուրջ նպատակ ունեն, որի առաջ, ինչպես տեսանք, մտադիր չեն կանգ առնել:

Գեորգ ԳՅՈՒՆՈՒՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԻՑ
Հրատարակության իր շարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵԶԵՅԱՆ ՓԱԼԻԿԻՆԳ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՎԵԴԻԿԻԱՆ հեռ. 060 271117
Հաշվապահություն (գովազդ) հեռ. 582960,
Շուրջօրեայ լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն «Ազգ» թերթի
Նիստերը չեն գրախոսում ու չեն վերադարձնում:
Գ տառով յօդուածները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը դասաստանատու չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010